

FUNDACJA
NIE WIDĄĆ PO MNIE

DLA NAUCZYCIELI

Zachowanie granic w relacji uczeń-nauczyciel

FUNDACJA
NIE WIDĄĆ PO MNIE

COPYRIGHT © FUNDACJA NIE WIDĄĆ PO MNIE 2023

Tytuł: Zachowanie granic w relacji uczeń-nauczyciel

ISBN: 978-83-67802-33-8

Autor: Katarzyna Warchoł-Biedermann

Korekta: Urszula Szybowicz

Korekta składu: Kamila Olejnik

Kolaże w książce: zdjęcia iStock, kolaż Marcin Czaja

Skład: Marcin Czaja

SP ZOZ Centrum Leczenia Dzieci
i Młodzieży w Zaborze
ul. Zamkowa 1
66-003 Zabór
NIP: 973-058-82-81
REGON: 970774176
KRS: 0000004995

Województwo Lubuskie
Departament Ochrony Zdrowia
Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Lubuskiego
w Zielonej Górze
ul. Podgórna 7
65-057 Zielona Góra
NIP: 973-05-90-332
REGON: 970770089

Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla dzieci i młodzieży w Zielonej Górze
ul. Monte Cassino 21B, 65-561 Zielona Góra, kontakt@poradniapozytywka.pl

Partnerski projekt „Środowiskowe Centrum Zdrowia Psychicznego dla dzieci i młodzieży w Zielonej Górze” realizowany od 01.01.2021r. do 30.06.2023r.
w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Spis treści

- 1** — **Wprowadzenie**
- 2** — **Co to są granice?**
- 3** — **Co to są granice fizyczne?**
- 4** — **Przestrzeń osobista**
- 5** — **Granice fizyczne między uczniami a nauczycielami**
- 6** — **Zdrowe granice psychologiczne z uczniami**
- 7** — **Podsumowanie**

Wprowadzenie

W tym opracowaniu podejmujemy temat granic w relacjach między nauczycielem a uczniem.

Granice to ograniczenia, zasady zachowania lub oczekiwania, które ustalamy, wchodząc w kontakt z innymi. Pomagają nam budować pozytywne relacje, w których my oraz osoby wokół nas czują się komfortowo.

Co to są granice?

Granice wprowadzają pewien porządek w naszych relacjach z ludźmi, w tym także z uczniami.

Określają bowiem, jakie zachowanie ze strony innych akceptujemy oraz jakich inni mogą oczekiwać od nas. W szkole reguły te wyznaczają to, jak możemy się zachowywać wobec uczniów, a uczniowie wobec nas (co wolno, a co nie).

Częściowo odnoszą się do zasad kultury osobistej i odpowiednich, przyjętych ogólnie wzorców. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że granice dzielą się na fizyczne i psychologiczne.

Pierwsze z nich dotyczą m.in. dotyku. Drugie natomiast tego, jak uczniowie i nauczyciele wzajemnie się do siebie odnoszą, kontrolują emocje oraz jak się komunikują.

Co to są granice fizyczne?

Dotyczą odległości między nami a innymi ludźmi, kiedy ze sobą rozmawiamy, stoimy obok siebie czy siedzimy.

Zagadnieniem tym zajmował się antropolog amerykański E.Hall. W nawiązaniu do granic fizycznych analizował on takie zagadnienia jak przestrzeń osobista, odległość, jaką od siebie zachowują ludzie oraz jej znaczenie psychologiczne.

Stwierdził, że na odległość, w jakiej ludzie od siebie stoją lub siedzą, wpływ ma szereg czynników.

Na przykład: wykładowca na sali zwykle siedzi w oddaleniu od studentów, a mama karmiąca dziecko trzyma je na kolanach.

Główny czynnik to relacja między danymi osobami. Odległość między ludźmi związana jest z tym, jakie łączą ich stosunki (np. zawodowe, koleżeńskie, rodzinne). Jeśli rozmawiamy z bliską koleżanką, zwykle stoimy lub siedzimy blisko niej. Tymczasem w spotkaniu z przełożonym zwykle zachowujemy większą odległość.

Innym czynnikiem wpływającym na dystans fizyczny jest kultura i zwyczaje. W każdym społeczeństwie istnieją pewne niepisane normy dotyczące odległości między osobami, które wchodzą ze sobą w interakcję. Na świecie są zarówno kultury, w których ludzie wolą być bliżej siebie, jak i takie, w których w interakcjach przyjmuje się większy dystans.

W nawiązaniu do odległości, jaką ludzie od siebie utrzymują, Hall opisał cztery tzw. "dystanse" – intymny, indywidualny, społeczny i publiczny. Poniżej podajemy krótką charakterystykę każdego z nich:

→ **Dystans intymny**

który wynosi ok. 50 cm, jest zarezerwowany dla osób najbliższych. W takiej odległości od siebie możemy przebywać m.in. ze współmałżonkiem lub dziećmi.

→ **Dystans indywidualny**

ma miejsce wtedy, kiedy znajdujemy się mniej więcej 45-120 cm od drugiej osoby. Taka odległość jest komfortowa m.in dla członków rodziny, przyjaciół lub bliskich znajomych.

→ **Dystans społeczny**

wynosi około 1,2 – 3,5 metra. Taką odległość zachowujemy zwykle od osób, z którymi łączą nas relacje oficjalne lub służbowe (np. sprzedawca w sklepie).

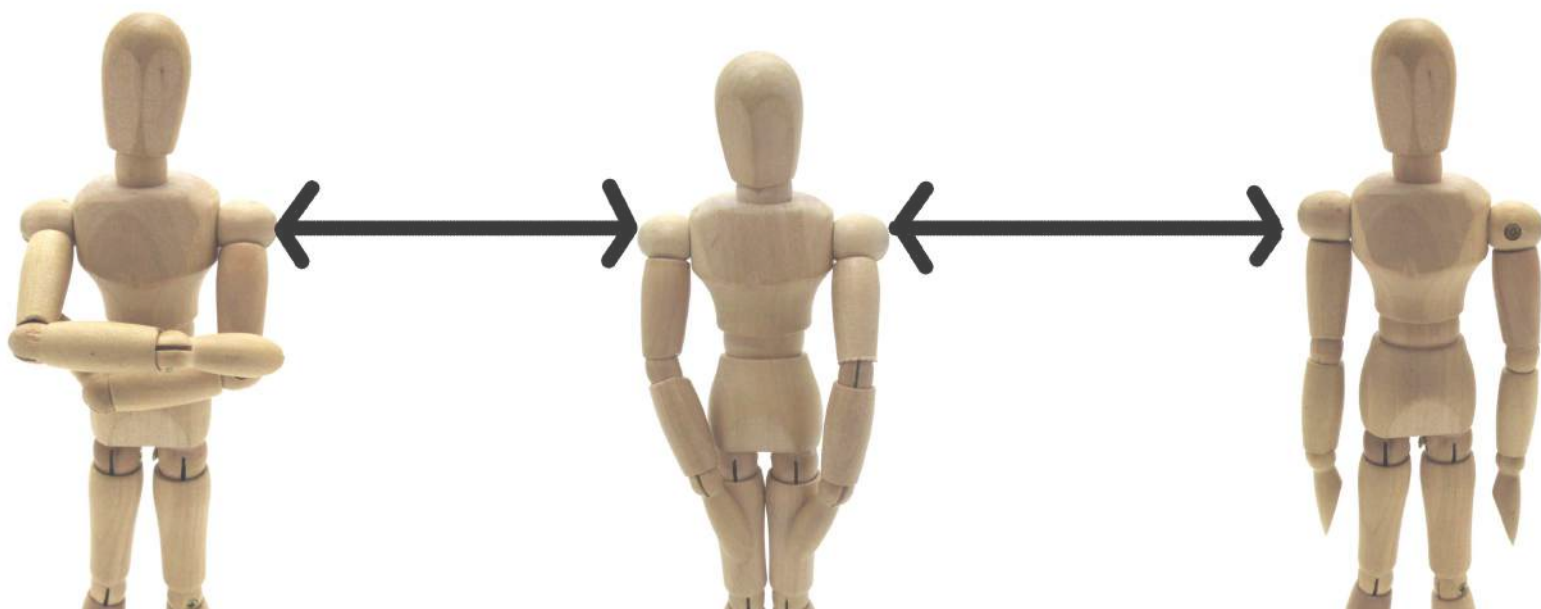
→ **Dystans publiczny**

dotyczy sytuacji, kiedy znajdujemy się $\geq 3,5$ metra od drugiej osoby. Taką odległość zachowują studenci od profesora w czasie wykładu lub widzowie od aktorów na scenie. Dystans publiczny jest możliwy na wolnym powietrzu lub w bardzo dużych pomieszczeniach takich jak sale konferencyjne lub teatralne.

Odległości odnoszące się do kolejnych czterech dystansów podaliśmy oczywiście w przybliżeniu. Można zauważyć, że zależą one nie tylko od zwyczajów w danym społeczeństwie, ale też od cech indywidualnych takich jak płeć lub wiek.

Przestrzeń osobista

Granice fizyczne odnoszą się do tzw. przestrzeni osobistej, która rozpościera się wokół nas. Można ją sobie wyobrazić jako granicę państwa, której przekraczanie odbywa się według ściśle określonych zasad. Każdy samolot, który bez zezwolenia przetnie granicę innego państwa, jest traktowany jak zagrożenie. Podobna sytuacja może mieć miejsce w relacjach międzyludzkich.

Przestrzeń osobista to ilość wolnego miejsca, którego potrzebujemy, aby czuć się komfortowo. Jego granic nie widać i nie mamy myśliwców przechwytyjących. Jednakże, jeśli ktoś, w szczególności obcy, stanie zbyt blisko nas, zwykle odczuwamy emocje negatywne (niepokój, złość, podenerwowanie, dyskomfort). Są oczywiście sytuacje, gdzie naruszenie przestrzeni osobistej innej osoby jest nieuniknione (np. kiedy jesteśmy w tłoku), ale zdarzają się one wyjątkowo.

Granice fizyczne między uczniami a nauczycielami

Przestrzeń osobista ucznia

Nie ulega wątpliwości, że zarówno ja, jak i prywatność uczniów należy szanować. Każdy powinien mieć na uwadze fakt, że dzieci, również pod wpływem osób dorosłych w otoczeniu, mogą nasze zachowania odczytywać niezgodnie z intencją. W każdej kulturze istnieją pewne normy dotyczące odległości fizycznej między niespokrewnionymi dorosłymi i dziećmi (np. między uczniami a nauczycielami). W niektórych krajach i społeczeństwach przytulenie ucznia uznaje się za wyraz opiekuńczości. Tymczasem gdzie indziej taki gest będzie brakiem szacunku dla autonomii nastolatka.

Zasady dotyczące dotyku

Dotyk odnosi się do każdego kontaktu fizycznego między nauczycielem a uczniem. W tym zakresie reguły szkolne zmieniały się z biegiem czasu. Obecnie powszechnie uważa się, że **uczniów nie należy głaskać, drapać lub przytulać. Nie wolno im także zezwalać na kontakt fizyczny z nauczycielem** (na przykład na to, aby usiąść nauczycielowi na kolanach). Zasada ta nie zależy od wieku dziecka i obowiązuje nawet w zabawie. Zwraca się również uwagę, że podczas rozmów lub kontaktów z uczniami najlepiej nie przekraczać ich przestrzeni osobistej, ani nie pozwalać im na wchodzenie w naszą przestrzeń.

Nie oznacza to jednak, że wszelki dotyk jest niedozwolony. **Przykładem tego jak najbardziej odpowiedniego jest uścisk dłoni czy przybicie piątki.** Można dodać, że dotyk w pracy nauczyciela może być czasem nieunikniony np. kiedy wynika z zadań wykonywanych w czasie lekcji. Ma to miejsce na przykład, kiedy nauczyciel wychowania fizycznego przedstawia uczniom technikę gry w piłkę czy w badmintona albo pokazuje niektóre elementy ćwiczeń. W takim przypadku jednak zaleca się, aby poprosić ucznia o pozwolenie na dotyk.

Kontakt fizyczny może być również konieczny w czasie udzielania uczniowi pomocy medycznej np. zakładania opaski zaciskowej. Jeśli dotykamy podopiecznego, to za każdym razem w sposób widoczny dla innych. Tak jest na przykład także wtedy, kiedy składasz uczniom gratulacje z okazji wysokiego miejsca w konkursie na boisku, gdzie jest wielu uczestników.

Granice fizyczne uczniów odnoszą się oczywiście do zapewnienia im poczucia prywatności w takich miejscach jak toalety i szatnie. **Drzwi do tego typu pomieszczeń powinny być zamknięte, a przed wejściem do nich należy zapukać.**

Zdrowe granice psychologiczne z uczniami

Zasady dotyczące języka i mowy

Nauczyciel może i powinien mieć relacje z uczniami, które są oparte na zaufaniu i życzliwości. Jednak nie przypominają relacji koleżeńskich czy przyjacielskich. Z tej przyczyny należy uważać na język, jakiego używamy, zwracając się do uczniów.

Poniżej znajdziesz listę najważniejszych zasad dotyczących tego, jak z nimi rozmawiać:

1

Zwracaj uwagę na to, aby posługiwać się imionami. Jeśli używasz zdrobnienia, to takiego, które uczniowi odpowiada.

2

Przypominaj podopiecznym, aby zwracali się do ciebie w odpowiedni sposób. Na przykład: w naszej kulturze dzieci nie mówią do nauczyciela po imieniu.

3

Jeśli krytykujesz lub chwalisz, staraj się unikać nadmiernej dezaprobaty lub przesadnych komplementów na temat wyglądu lub ubioru. Jeśli uczeń wygląda nieodpowiednio, możesz zwrócić uwagę, że jego strój jest niezgodny z zasadami obowiązującymi w szkole i wymienionymi w regulaminie.

4

Wystrzegaj się przekleństw i wyzwisk, a także określeń, które ktoś może odebrać jako obsceniczne oraz dowcipów związanych ze sprawami intymnymi.

5

Nawet w żartach nie używaj epitetów, które mogą sugerować brak szacunku dla innych lub być upokarzające. Podobnie niewskazane są określenia zbyt pieszczotliwe lub przesłodzone, nawet w odniesieniu do uczniów z młodszymi klasami.

6

Nie wygłaszaj opinii o innych, które można zinterpretować jako naśmiewanie się z nich lub oczernianie. Większość ekspertów z dziedziny pedagogiki jest zdania, że nauczyciele nie powinni krytykować innych nauczycieli przy uczniach. W każdej szkole zwykle są określone zasady dotyczące przekazywania zastrzeżeń na temat postępowania i zachowania kadry. Najlepiej jest się ich trzymać.

7

Staraj się nie komentować czyjegoś życia, ani wchodzić w szczegóły dotyczące własnego życia prywatnego lub spraw prywatnych innych pracowników szkoły, uczniów lub osób.

Zasady dotyczące stawiania sobie granic emocjonalnych

Granice emocjonalne dotyczą umiejętności kontrolowania tego, jak uczucia wpływają na nasze decyzje i zachowanie.

Najważniejsze zasady są następujące:

1

Nauczyciel nie może pozwolić, aby to, czy lubi lub nie lubi ucznia, wpływało na zachowanie wobec niego.

2

Wszystkich podopiecznych należy oceniać w oparciu o równe, ściśle określone kryteria. Nie można jednego traktować lepiej niż innego, ponieważ każdy ma takie same prawa i obowiązki.

3

Nauczyciel powinien starać się, aby chwilowy nastrój i sprawy prywatne nie wpływały na wykonywanie obowiązków służbowych takich jak prowadzenie lekcji lub ocenianie uczniów.

FUNDACJA NIE WIDAĆ PO MNIE

edukacja zdrowotna w woj.lubuskim

Granice dotyczące relacji z uczniami

1

Nauczyciele uczą, wychowują i opiekują się dziećmi, ale relacja ta różni się od przyjaźni. Zaleca się więc, aby poza szkołą nie nawiązywać prywatnych kontaktów z rodzinami podopiecznych. Ponadto uczniowie oraz ich rodziny nie powinny odwiedzać nauczyciela w domu, a ten nie powinien przyjmować zaproszeń do ich domu.

2

Najlepiej jest, jeśli nauczyciel unika spotkań na osobności z uczniami.

Granice władzy i podejmowania decyzji mających wpływ na życie innych

1

Nauczyciele są odpowiedzialni za dobro uczniów, ale nie powinni wobec nich nadużywać władzy związanej np. z wystawianiem ocen lub opinii.

2

Należy zwracać uwagę na to, aby nie karać lub nagradzać dzieci w sposób niezasłużony lub w oparciu o kryteria niemerytoryczne takie jak złość, niechęć lub sympatia.

3

Należy bezwzględnie reagować w sytuacjach, jeśli uczeń skarży się na złe traktowanie ze strony rówieśników lub dorosłych. Podobnie należy reagować, jeśli uczniowie zachowują się niewłaściwie wobec nauczycieli.

Granice dotyczące komunikacji

1

Nauczyciel powinien w sposób jasny poinformować rodziców na temat tego, kiedy i w jaki sposób mogą się z nim kontaktować w sprawach związanych z dziećmi. Jeśli przekazuje im numer telefonu, powinien precyzyjnie określić godziny swojej dostępności (np. można dzwonić między godziną 15.00 a 17.00 w czwartki lub nie należy przysyłać wiadomości tekstowych).

2

Ogólnie przyjmuje się, że korespondencja z uczniami za pomocą poczty elektronicznej lub mediów społecznościowych powinna dotyczyć jedynie udzielania informacji na temat nauki lub spraw związanych ze szkołą (np. zagadnień na sprawdzianie lub terminu pracy klasowej). Ograniczenia dotyczące korespondencji prywatnej nie odnoszą się oczywiście do przesyłania kartek urodzinowych lub życzeń okolicznościowych.

3

Pisząc do uczniów, używaj takiego samego języka jak w szkole.

4

Ogólnie uważa się, że korespondencję najlepiej prowadzić z wykorzystaniem dziennika elektronicznego. Mimo to, jeśli uczeń prześle Ci zaproszenie do grona przyjaciół, możesz jej przyjąć. Warto jednak, abyś za pomocą ustawień prywatności odpowiednio ograniczył widoczność tego, co piszesz w Internecie.

Podsumowanie

W tym opracowaniu omówiliśmy zasady dotyczące relacji między uczniami a nauczycielami.

Wskazówki, które podaliśmy, nie omawiają wszystkich zawiłości życia szkoły. Staraliśmy się jednak skoncentrować na tym, co ważne. Mamy nadzieję, że to, co napisaliśmy będzie dla Ciebie użyteczne.

Z praktyki wiemy, że nawet, jeśli granice w relacji są dobrze określone, w pracy nauczyciela mogą mieć miejsce zdarzenia, kiedy będziesz zastanawiać się, co zrobić. Wtedy najlepiej zaufać sobie i kierować się własną oceną sytuacji.

Piśmiennictwo

1. <https://www.ecis.org/healthy-teacher-student-relationships/>
2. <https://www.apa.org/education-career/k12/relationships>
3. Baker, J. A. (2006). Contributions of teacher-child relationships to positive school adjustment during elementary school. *Journal of School Psychology, 44*, 211-229.
4. Bywater, D. (2021). Touch in International Primary Schools: A Practical Approach with a Cultural Lens. *ECIS Insightful*.
5. Eastman, A., & Rigg, K. (2017). Safeguarding Children: dealing with low-level concerns about adults. May 2017, www.farrer.co.uk/news-and-insights/safeguarding-children-dealing-with-low-level-concerns-about-adults/
6. Feeney, S., Freeman, N., & Moravcik, E. (2020). Boundaries in Early Childhood Education.
7. *Young Children; Washington Vol. 75, 5: 72-78.*
8. Hall E.: *Ukryty wymiar*. Warszawa: Muza SA, 2001,
9. Hamre, B., & Pianta, R. (2001). Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child Development, 72*, 625-638.
10. Wolowitz, David, Bluestein J., & Broe K. (2006). Boundary Training in Schools, *United Educators Roundtable Reference Materials*, December 2006.

0 Fundacji

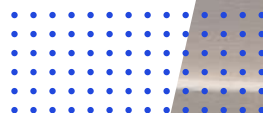
Pogorsząca się sytuacja związana ze zdrowiem psychicznym społeczeństwa zmotywowała nas do spojrzenia na problem od strony zdrowia publicznego, którego niezwykle istotnym i ważnym elementem jest aspekt psychiczny.

Z potrzeby mówienia otwarcie o problemach i osvajania społeczeństwa z tematami zdrowia psychicznego zrodziła się koncepcja Fundacji Nie Widać Po Mnie.

Celem Fundacji jest budowanie świadomości z zakresu zdrowia publicznego z nastawieniem na zdrowie psychiczne i zaburzenia psychospołeczne wśród Polaków, a także wspieranie rodziców, placówek oświatowych i ochrony zdrowia, budowanie świadomości z zakresu profilaktyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz edukacja w zakresie szybkiego reagowania na pojawiające się trudności i kryzysy.

Fundacja obejmuje także swoim wsparciem personel medyczny. Organizujemy szkolenia z zakresu wsparcia psychologicznego, wypalenia zawodowego, mobbingu i komunikacji z pacjentem wśród personelu medycznego, który szczególnie teraz zgłasza wypalenie zawodowe i problemy ze zdrowiem psychicznym.

www.niewidacpomnie.org

FUNDACJA
NIE WIDĄĆ PO MNIE